

سیره معصومان (علیهم السلام) داشتن وحدت و انسجام برای حفظ اسلام

سهیلامرادی، دانش آموخته سطح سه فقه و اصول، همکار مرکز پژوهشی موسسه فاطمه الزهرا سمنان، استاد حوزه، شماره تماس ۰۹۳۷۰۳۲۶۵۲۱، آدرس ایمیل morad1366@chmail.ir

چکیده:

از دیدگاه قرآن کریم وحدت مایه استواری و نیرومندی است، و اختلاف موجب شکست و سستی می شود. از این رو سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای جلوگیری از شکست در مقابل جبهه کفر ایجاد امت واحد بر اعلای کلمه توحید است و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با ایجاد وحدت اسلامی با به کارگیری ابزار تحقق امت واحد به عنوان یک آرمان نهایی، در سطح جوامع اسلامی و جهان اسلام این اصل اساسی و بنیادین را تحقق بخشیدند. تا بتوانند در مقابل جهان کفر و استکبار بایستند. وائمه معصومین با پیروی از سیره پیامبر همواره در حفظ وحدت جامعه اسلامی تلاش کردند به جهاد تبیین پرداختند و آن را مانع وحدت اسلامی نمی دانستند.

امام علی (علیه السلام) وحدت را بر اجرای احکام صحیح اسلامی مقدم می داشت و با خلفای زمان خود در اعلای کلمه توحید همکاری می کرد به گونه ای که اگر خلفا در امر حکومت داری با مشکل مواجه می شدند با ایشان مشورت می کردند. دیگر امامان نیز در مسائل علمی و فقهی و قضایی و اجتماعی با حاکمان زمان خود همکاری می کردند. یاران خود را به حضور در نماز جماعت عامه و شرکت در مراسم آنان سفارش می فرمودند؛ که برای تمام قشرهای جامعه اسلامی معاصر درس آموز است.

باتوجه به اهمیت وحدت اسلامی این مقاله برآن شده است به بررسی سیره معصومان (علیهم السلام) داشتن وحدت اسلامی برای حفظ اسلام به شیوه توصیفی و روش کتابخانه ای بپردازد و به این نتیجه دست یافته که در سیره گفتاری و رفتاری معصومین بر حفظ وحدت اسلامی تاکید شده است تا اسلام در مقابل دشمنان استوار و باپرجا باقی بماند.

کلیدواژه: سیره معصومین، وحدت اسلامی، حفظ اسلام، دشمنان، کفر، استکبار

اتحاد در لغت به معنای یگانه شدن - یکتایی و یگانگی و انفراد است (دهخدا، ۱۳۷۲، ۱۴۰: ۱۶۶) و در جای دیگر به معنی یگانه شدن و انفراد می باشد لغویان درباره آن گفته اند: «والإتحاد صيرورة الشيئين الموجودين شيئاً واحداً، یکی شدن دو شیئی موجود است». (طریحی، ۱۳۷۵، ۴: ۴۷۶)

قرآن کریم بر دعوت به اتحاد بسیار تاکید نموده و نهی از اختلاف را به نهایت رسانده و می دانسته که این امت مانند امت هایی که قبل از ایشان بودند و بلکه بیش از آنان دستخوش اختلاف می شوند. مساله وقوع اختلاف در امت اسلام را رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم) هم خبر داد و فرمود: «چیزی نمی گذرد که اختلاف به طور نامحسوس و آرام آرام در امتش رخنه می کند و در آخر امتش را به صورت فرقه هایی گوناگون در می آورد و امتش مختلف می شوند، آن طوری که یهود و نصارا مختلف شدند. این بدبختی از زمان صحابه آن حضرت (صلی الله علیه و آله و سلم) تا امروز ادامه دارد و هر زمانی که شخصی خیرخواه برخاست تا اختلاف بین این مذاهب را از بین ببرد، به جای از بین بردن اختلاف و یک مذهب کردن دو مذهب، مذهب سومی بوجود آمد» (طباطبایی، ۱۳۷۴، ۳: ۵۷۹).

با توجه به اینکه قرآن کریم، محور اتحاد را حبل الله نامیده و فرموده است: همگی به «ریسمان خدا» چنگ زنید و پراکنده نشوید «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران: ۱۰۳) ریسمان خدا یعنی آن رابط و واسطه ای که عبد و رب را به هم وصل می کند و آسمان را به زمین مرتبط می سازد. (طباطبایی، ۱۳۷۴، ۳: ۵۷۲) در روایات متعدد رسول اکرم، قرآن و اهل بیت خود را حبل الله معرفی نموده که این احادیث (معروف به حدیث تمسک) با بیان ها و زبان ها و در اوقات و مکان های مختلف توسط آن حضرت نقل شده و در کتب مختلف شیعه و سنی روایت شده است (القندوزی، بی تا، ۲: ۳۶۸) که بیش از بیست نفر از صحابی آن را روایت کرده اند (بروجردی، ۱۳۸۱ ش، ۱: ۵۸) با توجه به اینکه قرآن کریم و اهل بیت حبل الله هستند که باید به آن چنگ زده شود تا از پراکندگی و تفرقه جلوگیری شود و در روایت ائمه به اتحاد و انسجام تأکید شده است و از سیره آنان است مانند روایت امام صادق (علیه السلام) به شیعیان خود دستور می دهد به همه سلام کنند و با هر کس هم نشین شدند خوش رفتاری ورزند و مریضان اهل سنت را عیادت کنند و امواتشان را تشییع جنازه کرده و در مساجدشان نماز بخوانند. (طبرسی، ۱۳۸۵ ق، ۱۴۶) و این اتحاد به ویژه در برابر دشمنان غیر مسلمان ضرورت

دوچندان می‌یابد، همانطور که رسول اکرم (صلی الله علیه و آله وسلم) می‌فرمودند: «المؤمنون إخوة تتكافأ دماؤهم وهم يد على من سواهم» جان‌های مومنین یکسان و متحد است و آنان در برابر غریبه‌ها با هم متحدند هستند. (شعبه حرّانی، ۱۴۰۴ق، ۱: ۴۳) و این روایت نشان از اهمیت وحدت مسلمانان در مقابل غریبه‌ها به خصوص دشمنان اسلام دارد تا موجب حفظ و گسترش اسلام شوند. از این رو نگارنده برآن شده به بررسی سیره معصومان (علیهم السلام) داشتن وحدت و انسجام برای حفظ اسلام به شیوه توصیفی و نقلی بپردازد و به این سوال پاسخ دهد که معصومین برای داشتن اتحاد و انسجام در حفظ کردن اسلام چه سیره گفتاری و رفتاری داشته‌اند؟ مقالاتی در این زمینه کار شده از جمله وحدت ملی در گفتار و سیره امام علی (علیه السلام) که توسط علیرضا انصاری مقدم و زهرا انصاری نوشته شده در این مقاله وحدت در گفتار و سیره امام علی (علیه السلام) مورد تحلیل قرار گرفته شده است در این مقاله به مسایل وحدت و به عوامل و زمینه‌های اختلاف توجه شده است. و در مقاله سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار در تحکیم وحدت امت اسلامی که توسط الهام جلیلیان نوشته شده به بررسی سیره پیامبر در ایجاد وحدت امت در سه محور راهبردهای سیاسی، حکومتی و فرهنگ پرداخته شده است.

۱. سیره پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ایجاد وحدت اسلامی

۱-۱. سیره عملی پیامبر بر ایجاد وحدت اسلامی

وحدت اسلامی با به کارگیری ابزار تحقق امت واحد به عنوان یک آرمان نهایی، در سطح جوامع اسلامی و جهان اسلام است: «واعتصموا بالله هو مولیکم فنعم المولی ونعم النصیر» (حج: ۷۸) بار مفهومی وحدت اسلامی، در روش و ابزارمندی آن است و از این جهت، شامل تمامی تصمیمات، سیاست گذاری‌ها و تدابیری می‌شود که پیامد آن‌ها سبب تحقق وحدت امت اسلامی و در راستای تبدیل جوامع اسلامی به امت واحد الهی است.

آیات وحدت کلمه در قرآن کریم ظاهراً وحدت دینی و اسلامی را به عنوان یک راه و ابزار برای تحقق مقاصد دینی و الهی تلقی می‌کنند و از این رو، اعتصام به حبل الهی را مقدمه نجات جامعه از هلاکت و نیز سعادت و هدایت جامعه اسلامی می‌دانند: «واعتصموا بحبل الله جميعا ولا تفرقوا واذکروا نعمت الله علیکم اذ کتتم اعداء

فالف بین قلوبکم فاصبحتم بنعمته اخوانا وکنتم علی شفا حفرة من النار فانقذکم منها کذلک یبین الله لکم آیاته
لعلکم تهتدون » (آل عمران: ۱۰۳)

و همچنین قرآن کریم تفرقه و اختلاف در دین را با اقامه دین حق و آیین توحیدی منافی دانسته و می فرماید:
«شرع لکم من الدین ما وصی به نوحا والذی اوحینا الیک وما وصینا به ابراهیم وموسی وعیسی ان اقیموا الدین
ولا تفرقوا فیه » (شوری: ۱۳)

همچنین با مذمت از تفرقه و اختلاف بین مسلمانان (عدم به کارگیری وحدت اسلامی)، آن را مانند ملل پیشین
قلمداد نموده که پس از هدایت الهی، باز به سمت اختلاف تمایل یافتند و سزاوار عذاب عظیم شدند: «ولا
تکونوا کالذین تفرقوا واختلفوا من بعد ما جائتهم البینات واولئک لهم عذاب عظیم» (آل عمران: ۱۰۵) چون
اختلاف و تفرقه موجب می شود که قدرت دفاعی جبهه حق در مقابل کفر به سستی گرویده شود از این
روست که سیره پیامبر تشکیل امت واحده برای مقابله با جبهه کفر واستکبار است. عرب با قبول اسلام از
حکومت قبیله ای به حکومت جهانی قدم گذاشت. پیامبر اسلام توانست از قبایلی که در طول تاریخ به نزاع
و تخاصم و حمله و هجوم بریکدیگر عادت کرده بودند و خون همدیگر را می ریختند امت واحده ای را بوجود
آورد که بایکدیگر اتحاد کلمه و وحدت و الفت داشته باشند و دولت نیروندی رادر سایه اتحادشان شکل دهند
که ملت‌های بزرگ جهان آن روز، در مقابلشان خاضع شوند و فرمان بردار اصول و آدابشان گردند. ، این کار در
مدتی اندک کاری بس بزرگ و معجزه اجتماعی بی نظیری را بوجود آورد اگر چه چنین تحوّل عظیم ، نتیجه ی
سلسله تحولات و تطورات عادی بود ، نیاز به تربیت طولانی و وسایلی بی شمار داشت. (سبحانی، ۱۳۸۳، ۶۱-
۶۰، باتصرف)

از سیره رفتاری پیامبر در دوران قبل از بعثت برای ایجاد اتحاد و اخوت شرکت در پیمان حلف الفضول است .
پیامبر درباره عظمت این پیمان که حیات مظلومان را بیمه می کرد ، جمله هایی فرموده که به دوفراز اشاره می
شود: « در خانه عبدالله جدعان ، شاهد پیمانی شدم که اگر حالانیز (پس از بعثت) مرابه آن پیمان فرا خوانند
، اجابت می کنم ، یعنی حالا نیز به عهد و پیمان خود وفادارم». ابن هشام نقل می کند که حضرت بعدها درباره

پیمان مزبور چنین می گفت: «ما أحبُّ أنْ لی به حُمر النعم» من حاضر نیستم این پیمان را با شتران سرخ موعوض کنم».

پیمان «فضول» به قدری محکم و پابرجا بود که نسل آینده نیز خود را موظف می دید که به مفاد آن عمل نکماید. گواه مطلب، جریانی است که در دوران فرمان داری «ولید بن عتبۀ بن ابی سفیان» برادر زاده معاویه که از طرف وی حکومت مدینه را برعهده داشت اتفاق افتاد. سالار شهیدان حسین بن علی (علیه السلام) که در سراسر عمر خود زیر بال ظلم و ستم نرفت؛ بر سر مالی با حاکم مدینه اختلاف پیدا نمود. حضرت حسین (علیه السلام) برای درهم شکستن اساس ستم و آشنا ساختن دیگران به احقاق خود روبه فرمان دار مدینه کرد و چنین گفت: به خدا سوگند، هرگاه بر من احجاف کنی، دست به قبضۀ شمشیر می برم و در مسجد رسول خدا (صلی الله علیه وآله) می ایستم و مردم را به آن پیمانی که پدران و نیاکان آنها بنیان گذاران آن بودن، دعوت می نمایم. از آن میان، عبدالله بن زبیر برخاست و همین جمله را تکرار کرد و در ضمن افزود: همگی نهضت می کنیم و حق اورامی گیریم و یابین که در این راه کشته می شویم. دعوت حسین بن علی (علیه السلام) کم کم به گوش همه افراد غیور مانند «المسور بن مخرمه» و «عبدالرحمن عثمان» رسید، تمام لیبک گویان به سوی امام (علیه السلام) شتافتند؛ در نتیجه فرمان دار از جریان وحشت کرده و دست از احجاف برداشت. (سبحانی، ۱۳۸۳، ۱۸۲-۱۸۱)

یکی دیگر از اقدامات عملی پیامبر برای حفظ و گسترش اسلام بستن پیمان دفاعی مسلمانان بایهودیان یرب است. پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) به خوبی آگاه بود تا اوضاع داخلی مدینه و سروسامان پیدا نکند و یهودیان را با خود متحد و هماهنگ نسازد و سرانجام وحدت سیاسی در مقرر حکومت خود به وجود نیارد، هرگز نهال اسلام در این محیط پرورش نخواهد یافت. هرگز نخواهد توانست به مبارزه با بت پرستان شبه جزیره مخصوصاً قریش بپردازد و تادر مقرر فرماندهی، امن و امان حکم فرما نباشد، دفاع از دشمنان خارجی میسر نخواهد بود.

در آغاز ورود پیامبر، روی جهاتی بین مسلمانان و یهود تفاهم وجود داشت، زیرا هر دو خداپرست و بت شکن بودند و جامعه یهود تصور می کرد که بر اثر تقویت کلمۀ اسلام می تواند از حملات مسیحیان روم در امان باشد. از طرف دیگر، میان آنها و اوسیان و خزرجیان بستگی ها و پیمان های دیرینه ای وجود داشت. به همین دلایل

۱۴. بروجردی، آقا حسین (۱۳۸۱ش)، جامع احادیث، قم، ناشر: مولف.
۱۵. بلاذری، احمد بن یحیی بن جابر (۱۳۹۸ق)، فتوح البلدان، تحقیق رضوان محمد رضوان، بیروت، دارالکتب العلمیه.
۱۶. البخاری الجعفی، محمد بن إسماعیل أبو عبد الله (۱۴۲۲هـ)، الجامع المسند الصحيح المختصر من أمور رسول الله صلى الله عليه وسلم وسننه وأيامه = صحيح البخاری (الطبعة الأولى)، محمد زهير بن ناصر الناصر، دمشق، دار طوق النجاة (مصورة عن السلطانية بإضافة ترقيم محمد فؤاد عبد الباقي)
۱۷. بیهقی، أحمد بن الحسين بن علی بن موسى الخُسْرَوِجَرْدی الخراسانی، أبو بکر (۱۴۲۳ هـ) شعب الإيمان، مختار أحمد الندوی، صاحب الدار السلفية ببومبای - الهند، الناشر: مكتبة الرشد للنشر والتوزيع بالرياض بالتعاون مع الدار السلفية ببومبای بالهند.
۱۸. پژوهشکده تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه (۱۳۸۳)، تاریخ اسلام در عصر امامت امام رضا و امام جواد (علیه السلام) (چاپ اول)، بی جا، انتشارات تحصین.
۱۹. ثقفی، ابواسحاق ابراهیم بن محمد (۱۳۹۵ق)، الغارات (چاپ اول)، تحقیق محدث ارموی، تهران، انجمن آثار ملی
۲۰. حموی، یاقوت (۱۳۹۹ق)، معجم البلدان، بیروت، داراحیاء التراث العربی
۲۱. دینوری، ابن قتیبه (بی تا)، الامامه والسیاسة، تحقیق ثروت عکاشه، قاهره، دارمعارف
۲۲. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲)، لغت نامه دهخدا (چاپ اول)، تهران، موسسه انتشارات چاپ دانشگاه
۲۳. ذاکری، علی اکبر (۱۳۹۵)، ضرورت تعامل علمای جهان اسلام واجتناب از لعن وتکفیر (چاپ اول)، قم، موسسه بوستان کتاب
۲۴. ربه، ابن عبد (بی تا)، العقد الفريد، بی جا، دارالکتب العلمیه

۲۵. سبجانی، جعفر (۱۳۸۳)، فروغ ابدیت (چاپ بیست و چهارم)، قم، بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)
۲۶. شعبه حرّانی، أبو محمد الحسن بن علی بن الحسین بن (بی تا)، تحف العقول عن آل الرسول، ترجمه احمد جنتی عطایی، تهران: انتشارات علمی اسلامیه
۲۷. (۱۴۰۴ق) تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیهم (الطبعة الثانية)، علی اکبر الغفاری، قم، مؤسسه النشر الاسلامی (التابعه) لجماعة المدرسين بقم المشرفة
۲۸. صالح، صبحی (۱۳۷۴)، نهج البلاغه صبحی صالح، قم، مرکز البحوث الاسلامیه
- طبرانی، سلیمان بن احمد بن ایوب لخمی (۱۴۱۵ق)، معجم الأوسط، قاهره، دارالحرمین للطباعة والنشر والتوزيع
۲۹. ۳۰. طبری، أبی جعفر محمد بن جریر (بی تا)، تاریخ الامم والملوک للامام، (تاریخ طبری) ۸ جلدی، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، بیروت - لبنان، موسسه اعلمی للمطبوعات
۳۱. طوسی، ابوجعفر محمد بن حسن بن علی بن حسن (معروف به شیخ الطائفة) (۱۳۶۵)، تهذیب الأحكام فی شرح المقنعة للشیخ المفید رضوان الله علیه (چاپ چهارم)، (محقق و معلق حسن خراسان)، مصحح علی آخوندی، محمد آخوندی، تهران، دار الکتب الإسلامیة
۳۲. الطبرانی، سلیمان بن أحمد بن أيوب بن مطير اللخمي الشامي، أبو القاسم (۱۴۱۵ق)، المعجم الكبير (چاپ دوم)، المحقق حمدی بن عبد المجید السلفی، القاهرة، مكتبة ابن تيمية
- طه، حسین (۱۳۶۳)، انقلاب بزرگ علی (علیه السلام) و دو فرزند بزرگوارش (چاپ دوم)، جعفر شهیدی، علی
۳۳. اکبر علمی
۳۴. طریحی، فخرالدین (۱۳۷۵)، مجمع البحرين ومطلع النیرین، ترجمه احمد حسینی، تهران، نشر مرتضوی
۳۵. طباطبائی، محمد حسین (۱۳۷۴)، ترجمه تفسیر المیزان (چاپ پنجم)، قم، ناشر: دفتر انتشارات اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم).

۳۶. طبرسی، علی بن حسن (۱۳۸۵ق)، مشکاة الانوار، کتابخانه حیدریه نجف اشرف
۳۷. عاملی، جعفر مرتضی (۱۳۸۶)، سیره صحیح پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله) (چاپ اول)، دکتر حسین تاج آبادی، قم، نورمطاف.
۳۸. قلعه جی، محمد رؤاس (۱۴۱۷ق)، موسوعه فقه علی بن ابی طالب (چاپ اول)، بیروت، دارالنفائس.
۳۹. قمی، ابوجعفر محمد بن علی بن بابویه (مشهور به صدوق) (۱۴۰۴ق)، من لایحضر الفقیه (چاپ دوم)، تحقیق علی اکبر غفاری، قم، مؤسسه نشر اسلامی.
۴۰. (۱۳۹۰ه.ق)، عیون اخبار الرضا (علیه السلام)، تهران، منشورات
الاعلمی
۴۱. قزوینی رازی، عبدالجلیل (۱۳۷۱ق)، النقض، تصحیح سید جلال الدین حسینی ارموی، بی جا، بی نا
۴۲. کلینی رازی، ابی جعفر محمد بن یعقوب (۱۳۷۲)، اصول کافی، ترجمه و شرح محمد باقر کمره ای، تهران، اسوه.
۴۳. (۱۴۰۷)، الکافی (چاپ چهارم)، المحقق / المصحح: علی اکبر غفاری
و محمد آخوندی، تهران، دار الکتب الاسلامیه
۴۴. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۳۶۲ش)، الکافی (چ دوم)، تهران، اسلامیه
۴۵. مجلسی، محمد باقر (بی تا)، بحار الانوار، مؤسسه الوفاء، بیروت
۴۶. منتظر القائم، اصغر (۱۳۹۵)، تاریخ امامت، امیر عباس رجبی (چاپ بیست ونهم)، قم، دفتر نشر
معارف
۴۷. مسعودی، علی بن الحسین (بی تا)، مروج الذهب، تحقیق محمد محی الدین عبدالحمید، بیروت،
دارالمعرفه.
۴۸. منقری، نصرین مزاحم (۱۴۱۰ق)، وقعه صفین، تحقیق عبدالسلام، محمد هارون، بیروت، دارالجیل

٤٩. نمیری بصری، ابن شبّه (١٤١٠ق)، تاریخ المدنہ المنورہ، تحقیق فہیم محمد شلتوت، قم، دارالفکر

٥٠. واقدی، محمد بن عمر (بی تا)، کتاب الردّ مع نبذہ من فتوح العراق (چاپ اول)، تحقیق یحیی الجبوری، بی

جا، دارالغرب الاسلامی

